

Sänkta trösklar – högt i tak

Arbete, utveckling, trygghet

Lättläst

Lättläst version av FunkA-utredningen

Stockholm 2012

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2012:31

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss – hur och varför. Statsrådsberedningen (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02)

– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som ska svara på remiss.

Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på

<http://www.regeringen.se/remiss>

Tryckt av Elanders Sverige AB.
Stockholm 2012

ISBN 978-91-38-23728-1
ISSN 0375-250X

Sammanfattning på lättläst svenska

Inledning

Det är viktigt att människor som kan arbeta och vill arbeta ska få ett arbete.

Det är viktigt också för hela samhället. Fler personer med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga måste få arbete.

Kvinnor med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga arbetar mindre än män med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga.

Inom svensk politik är man överens om att det är viktigt att människor ska ha arbete. Den nationella handlingsplanen säger att det är viktigt att ta bort hinder så att personer med funktionsnedsättning ska kunna vara med i samhället. Arbetsmarknadspolitiken säger att alla som vill och kan arbeta ska kunna få göra det.

Utredningens uppdrag

Utredningen ska lämna förslag till hur arbetsmarknadspolitiken ska se ut så att personer med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga lättare ska kunna få ett arbete och också behålla ett arbete.

Alla människor är olika

Utredningen säger att det viktigaste är att alltid tänka på vad varje människa vill, kan och behöver. Alla personer med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga är inte likadana.

Det är människans behov
som ska bestämma vilka lösningar
som behövs för att få arbete.
Det har utredningen tänkt på
när de skrivit förslagen.

Många arbetar lite och är ofta arbetslösa

Nio procent av befolkningen i åldern 16 till 64 år
säger att de har en funktionsnedsättning
som också ger dem nedsatt arbetsförmåga.
Dessa personer arbetar mindre
och är oftare arbetslösa
än personer utan funktionsnedsättning.

Skillnaderna har också ökat.
Nästan hälften av de personer
som säger att de har en funktionsnedsättning
och nedsatt arbetsförmåga
står helt utanför arbetsmarknaden.
Personer med psykiska funktionsnedsättningar
har allra svårast att få arbete.

Fler personer med funktionsnedsättning
söker arbete i dag jämfört med tidigare.
Var fjärde person
som är inskriven vid Arbetsförmedlingen
har en funktionsnedsättning.

Att fler personer med funktionsnedsättning
och nedsatt arbetsförmåga
söker arbete genom Arbetsförmedlingen
beror mest på
att Arbetsförmedlingen har fått ett nytt uppdrag.
Arbetsförmedlingen ska i dag
hjälpa sjukskrivna personer
och personer som lämnat sjukförsäkringen
tillbaka till arbetslivet.

Kvinnor och män får olika insatser

Kvinnor med funktionsnedsättning
och nedsatt arbetsförmåga arbetar oftare deltid.
En del kvinnor har sjukpenning
eller sjukersättning
tillsammans med sin deltidsanställning.

Fler kvinnor än män får förberedande insatser,
och arbetslivsinriktad rehabilitering.
Fler män än kvinnor har anställningar med lönestöd.
Det är viktigt att Arbetsförmedlingen tänker på
att inte ge insatser till kvinnor och män
på ett orättvist sätt.

Allt fler väntar länge på arbete

Personer med funktionsnedsättning
har de längsta inskrivningstiderna
på Arbetsförmedlingen.
Det betyder att det tar längst tid för dem
att få ett arbete.
Mer än varannan person
har väntat längre tid än två år.
Det tar också lång tid,
ofta 8 till 9 månader,
innan Arbetsförmedlingen förstår
att en person har en funktionsnedsättning
som ger nedsatt arbetsförmåga
och att personen då har rätt till särskilda insatser.
Det är slöseri när personer som vill och kan arbeta
inte får det stöd som de behöver.

För att korta inskrivningstiderna
har Arbetsförmedlingen de senaste åren
förändrat sitt sätt att arbeta.
Ändå verkar inte
den arbetslivsinriktade rehabiliteringen
fungera så bra.
Arbetsförmedlarna tycker det är viktigt
att arbeta med arbetslivsinriktad rehabilitering.
Men de behöver mer kunskap
om vad det betyder
att ha en funktionsnedsättning.

Personer med nedsatt arbetsförmåga
måste från första början
få möta en arbetsförmedlare
som har rätt kunskap
så att de också kan bestämma om rätt insats.

För att inskrivningstiderna ska bli kortare
måste det finnas en arbetsmarknad
som vill ta emot
personer med funktionsnedsättning.

Personen måste också få vara med och bestämma vad som ska göras under rehabiliteringen. Det måste också finnas kunskap om vilka metoder som är bäst när det gäller att få arbete. Utredningen säger att det är viktigt att forska mer om detta för att få veta hur den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska bli bättre.

Insatser som fungerar

I Sverige och i andra länder arbetar allt färre personer med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga i skyddade verksamheter. De arbetar allt mer på den vanliga arbetsmarknaden.

Supported Employment är ett sätt att ge stöd till arbete som både Sverige och andra länder använder. Metoden Supported Employment har blivit känd och omtyckt.

Det finns lite forskning om hur man ska ge stöd till arbete. Men den lilla forskning som finns visar att stöd till arbete hjälper.

Arbetsgivare som vågar vilja anställa

Arbetsmarknadspolitiska insatser kan bara fungera om det finns arbetsgivare som vill ge arbete till personer med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga. Därför är det viktigt att arbetsgivarna får veta att Arbetsförmedlingen kan ge stöd när en person har nedsatt arbetsförmåga.

I dag är det mest små privata arbetsgivare som anställer personer med lönesubvention.

Utredningen tycker att offentliga arbetsgivare, skulle kunna bli bättre på att ge arbete till dessa personer.

Arbetsgivare vill ge arbete till personer som har rätt utbildning för arbetet. Därför är det viktigt att arbetsökande personer får rätt utbildning. Då får de större chans att få ett arbete.

Arbetsgivare vill ha rätt ersättning och stödperson

Arbetsgivarna säger att de inte vill anställa personer med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga eftersom arbetsgivarna inte får den ersättning som de borde få.

Arbetsgivarna saknar också ofta kunskap om vad funktionsnedsättningen betyder. Arbetsgivarna vill ha stöd innan de anställer personer men också under tiden som de anställer. De vill få stöd av en stödperson eller SIUS-konsulent.

Allt fler personer med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga får arbete hos arbetsintegrerande sociala företag. Även om det inte är många personer som får arbete där finns bevis för att dessa arbetsplatser kan ge arbetsuppgifter i en miljö som passar arbetstagare med särskilda behov.

Unga med funktionsnedsättning har ett helt arbetsliv framför sig

Utredningen vill särskilt tala om unga personer med funktionsnedsättning. Dessa unga människor har ett helt arbetsliv framför sig. Men unga personer med funktionsnedsättning har sällan haft ett arbete.

De har också oftare kortare utbildning än andra unga.
Alltsammans gör att de har mycket svårt att få ett arbete.
De unga behöver därför mer utbildning om de ska kunna få arbete.

Arbetsförmedlingen har länge låtit unga utan gymnasieutbildning få prova att studera på folkhögskola.
Det är en viktig insats för unga med funktionsnedsättning.
Utredningen tycker också att andra typer av utbildningar behövs.
När man ordnar de utbildningarna ska man tänka på vad personen behöver för att en arbetsgivare ska vilja anställa personen.

Mer stöd till unga med aktivitetsersättning

Unga med aktivitetsersättning ska kunna få hjälp att få arbete på flera olika sätt.
Utredningen säger att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen tillsammans ska ta reda på vad en människa kan arbeta med redan när de ska se om en personen har rätt till aktivitetsersättning för nedsatt arbetsförmåga.

Det finns regler för vilande aktivitetsersättning vid arbete eller studier.
Det betyder att man kan gå tillbaka till aktivitetsersättning efter arbete eller studier.
Utredningen tycker att reglerna för personer som hade rätt till sjukersättning före juli i år 2008 ska gälla också för personer som i dag har rätt till aktivitetsersättning.
Reglerna betyder att man både kan ha lön från arbete och aktivitetsersättning samtidigt.

Detta skulle göra att personer kan arbeta eller studera utan att få en förnyad prövning av arbetsförmågan.
Då skulle nog fler unga än i dag våga pröva att arbeta eller studera.

Utredningens förslag

Utredningen föreslår att det ska finnas två olika lönestöd vid anställning av personer med funktionsnedsättning som ger nedsatt arbetsförmåga:
lönestöd för utveckling
och lönestöd för trygghet.

Lönestöd för utveckling

Lönestöd för utveckling ska användas när man anställer personer som behöver anpassat arbete och olika typer av utvecklingsinsatser.

En person ska kunna få en utvecklingsanställning med lönestöd för utveckling under längst två år.

Anställningen är inte skyddad av las, lagen om anställningsskydd.

Lönestöd för trygghet

De personer som kommer att behöva lönestöd under lång tid ska få lönestöd för trygghet. Anställningar med lönestöd för trygghet ska följa las, lagen om anställningsskydd.

Det som bestämmer om en person ska få en utvecklingsanställning eller lönestöd för trygghet är hur länge personen behöver lönestöd, inte hur svårt de har att arbeta. Även för en person med mycket nedsatt arbetsförmåga kan lönestöd för utveckling vara det bästa.

Anställningen med lönestöd ska utveckla det som personen kan göra. Det som bestämmer hur stort lönestödet blir är vilken arbetsförmåga den anställda personen har. För unga personer med funktionsnedsättning ska man alltid först prova med en utvecklingsanställning.

Fler personer ska få utvecklingsinsatser

Allt för få personer har fått chans till att utvecklas trots att många personer med funktionsnedsättning, särskilt unga kvinnor och män, behöver det.

Lönebidrag har varit den vanligaste insatsen som ska utveckla arbetsförmågan. Men alltför få anställda med lönebidrag säger att de utvecklas när de arbetar.

Lönestöd för utveckling tillsammans med utvecklingsbidrag, ska finnas istället för lönebidrag

Personen, Arbetsförmedlingen och arbetsgivaren ska vara överens om hur personen ska kunna utvecklas på arbetet innan man ger utvecklingsbidrag. Utvecklingsinsatserna betyder att många fler personer får träna, pröva och utveckla sin arbetsförmåga på en arbetsplats med samma lön som alla andra.

Utredningen tror att mellan 55 000 och 60 000 kvinnor och män med funktionsnedsättning varje år kan få utveckla sin arbetsförmåga genom lönestöd för utveckling. I dag är det nästan 5 000 personer varje år som har en utvecklingsanställning.

Personer som behöver stöd länge ska få detta

Många personer har haft lönebidrag länge. Utredningen tycker att de personerna i stället ska få en trygghetsanställning. Personerna blir tryggare när de kan få veta att de ska lönestöd under lång tid.

Utredningen föreslår också
att arbetsgivare ska få förstärkt anordnarbidrag
för personer med stor nedsättning av arbetsförmågan
som behöver arbete
i en särskilt organiserad verksamhet.
Sådan verksamhet finns hos Samhall AB.
Det kan också finnas hos sociala företag
och hos andra företag.

Samma ersättning till Samhall som till andra arbetsgivare

Arbetsgivare som anställer personer med nedsatt arbetsförmåga
får ersättning för en del av lönen.
Det kallas lönesubvention.
Lönesubvention har funnits länge
och fungerat bra.

När utredningen nu föreslår
stöd till utveckling
och stöd till trygghet
ska de nya ersättningarna gälla även för Samhall AB.
Merkostnadsersättningen till Samhall försvinner.
Det blir då lättare för staten
att se hur pengarna som går till Samhall används.
Då följer Sverige också EU-kommissionens regler
om konkurrens.

Personens arbetsförmåga och behov
ska stämma med
hur stort stödet till Samhall ska vara.
Från en början ska Samhall AB
få pengar för varje anställd på samma nivå
som för en trygghetsanställning.
Men innan fyra år har gått
kommer nog Arbetsförmedlingen
att ha hunnit ompröva Samhalls nivå för lönestöden
för alla som arbetar i Samhall.

Höjd gräns för lönestöden

I dag är det få arbetsgivare
som får rätt ersättning
för att de har en anställd person
med nedsatt arbetsförmåga.
För anställda hos Samhall AB
har det inte varit personens arbetsförmåga
som bestämt ersättningen.

Utredningen föreslår att ersättningen till arbetsgivaren för att anställa ska bli högre så att den stämmer mer med andra priser i samhället.

Utredningen föreslår att lönesubventionen som mest ska vara en lön före skatt på högst 0,45 prisbasbelopp. År 2012 är det 19 800 kronor varje månad. I dag är det högsta stödet 16 700 kronor varje månad.

Arbetsgivare ska få ersättning även för andra kostnader än lön

Arbetsgivare som anställer personer med funktionsnedsättning får en lönesubvention. Utredningen föreslår att arbetsgivaren också ska få pengar för vissa merkostnader vid en anställning.

Alla arbetsgivare som har anställda med lönestöd för utveckling och lönestöd för trygghet ska få 50 kronor för varje dag och varje anställd person. Bidraget ska betala kostnader för arbetsledning och kostnader som kan bli för att man ska anpassa arbetsuppgifter. Pengarna ska kallas Schabloniserat anordnarbidrag.

Arbetsgivare som har många personer anställda med lönestöd för trygghet i en särskilt organiserad verksamhet ska få 120 kronor extra för varje dag och varje anställd person. Bidraget ska heta Förstärkt anordnarbidrag.

Arbetsgivare som ordnar en utvecklingsanställning kan få 150 kronor för varje dag och varje anställd för att betala utvecklingsinsatser. Pengarna ska kallas Utvecklingsbidrag.

Utredningen tycker att det ska gå att ha personligt biträde tillsammans med de två nya formerna av lönestöd.

Ett personligt biträde
ska kunna ge en anställd hjälp på arbetsplatsen,
till exempel med att läsa och skriva
eller att röra sig på arbetsplatsen.
Stödet ska heta Personligt biträde.

Fler ska kunna få lönestöd

Arbetsförmedlingens regler säger i dag
att arbetsgivare som är nära anhöriga med den anställda
inte får lönestöd.

Reglerna säger också
att en arbetsgivare som redan har en person anställd
som fått försämrad arbetsförmåga
inte kan få lönestöd.

Utredningen föreslår att dessa regler tas bort.
Arbetsgivare som har en anställd som tillhör familjen
ska kunna få lönestöd för utveckling
och lönestöd för trygghet.
Men då ska arbetsgivaren följa samma regler
som alla andra arbetsgivare.

Utredningen föreslår också
att arbetsgivare som redan har en anställd
som fått försämrad arbetsförmåga
ska kunna få lönestöd.

Bättre kontroll

Arbetsförmedlingen beslutar varje år
om mycket pengar
som ska gå till subventionerade anställningar.
Därför är det viktigt
att arbetsförmedlingen fattar rätt beslut
när de delar ut pengar
till subventionerade anställningar.

Det finns inte hur mycket pengar som helst
till subventionerade anställningar.
Pengarna måste räcka till alla de personer
som behöver en utvecklingsanställning
eller lönestöd för trygghet.
Utredningen föreslår därför
att en annan myndighet än Arbetsförmedlingen
ska få kontrollera
de subventionerade anställningarna.

Mer personligt stöd

Arbetsförmedlingen har länge använt
Särskilt introduktions och uppföljningsstöd, SIUS.
Det har fungerat bra.
Fler personer ska få SIUS.

Utredningen föreslår att det ska bli ett valfrihetssystem
så att även andra än Arbetsförmedlingen
kan ge SIUS.
De kan vara organisationer
som kan mycket
om olika funktionsnedsättningar.
Då kan en person få välja stöd
från någon som kan mycket
om just den personens behov.

Personens behov ska också styra Arbetsförmedlingens arbete.
Därför föreslår utredningen
att en person ska kunna få flera stöd samtidigt
om det behövs.
Exempelvis personligt biträde
och lönestöd för trygghet.

Utbildning ökar chanserna att få ett arbete

Utredningen föreslår
en traineeutbildning
som Arbetsförmedlingen ska ordna
i samarbete med organisationer
och företag som vill anställa.
En projektledare samordnar utbildningen
och håller kontakten med den studerande,
med arbetsgivaren som ger praktik
och med den som ordnar utbildningen.

Unga personer med funktionsnedsättning
ska kunna pröva studier på folkhögskola
upp till sex månader.
Detta kan få fler personer
att gå tillbaka till tidigare studier
eller att pröva en ny utbildning.

Nya stöd och avtal hos Samhall AB

En anställning hos Samhall AB är för personer med funktionsnedsättning som har en sådan nedsatt arbetsförmåga att han eller hon inte kan få ett annat arbete. Samhall AB ska nu få lönestöd för trygghet för de anställda.

Utredningen föreslår också att Samhall AB ska kunna använda sig av utvecklingsanställningar. Men under ett år får inte dessa anställningar vara fler än nyanställningarna med lönestöd för trygghet.

Utredningens förslag om nya ersättningar betyder också att statens årliga avtal med Samhall AB ska försvinna. Istället ska staten som ägare av företaget tydligt säga hur många nyanställningar med lönestöd för trygghet som Samhall ska ha varje år.

Någon måste undersöka vad som fungerar

Arbetsförmedlingen använder mycket tid och pengar till arbetslivsinriktad rehabilitering. Det finns lite kunskap om hur det fungerar. Någon borde undersöka om det fungerar bra för en person från tiden för inskrivning till tiden för arbete eller utbildning.

Utredningens förslag är att Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU, ska undersöka hur arbetsförmedlingen arbetar för personer med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga.

Fler prövningsplatser

För att veta hur mycket en person kan arbeta måste det finnas prövningsplatser.

Arbetsprövning på riktiga arbetsplatser är det bästa.

Men ibland kan man behöva arbetspröva i en skyddad miljö.

Därför föreslår utredningen att Arbetsförmedlingen ska kunna samarbeta med kommuner om att pröva hur mycket en person kan arbeta. Samhall AB, arbetsintegrerande sociala företag och utbildningsföretag kan också vara viktiga att samarbeta med om prövningsplatser.

Så mycket kostar utredningens förslag

Utredningens förslag om högre lönestöd kommer att kosta 566 miljoner kronor.

Utvecklingsbidrag, utbildningssatsningar, anordnarbidrag och utökningen av SIUS kommer att kosta 314 miljoner kronor under första året.

Men med förändringarna av ersättningen till Samhall AB kommer staten att spara 182 miljoner kronor.

Sammanlagt kommer staten att behöva betala 700 miljoner kronor mer under det första året, 1,8 miljarder kronor mer under andra året och 2,4 miljarder kronor mer under det tredje året om förslagen blir verklighet.

Det ska finnas pengar i statens budget för detta. De senaste åren har riksdagen gett mer pengar till personer med funktionsnedsättning än vad staten har gjort av med.

Förändringarna inom sjukförsäkringen
har gjort att Arbetsförmedlingen
ger mer stöd till
personer med funktionsnedsättning.
Fler förändringar behövs
för att alla människor ska få arbete.
Om vi ger mer resurser till arbetsmarknadspolitiken
kan fler personer stanna på arbetsmarknaden
och färre personer behöver
få ersättning från sjukförsäkringen.
Detta tjänar samhället på.

Utredningen föreslår därför
att man tar pengar från Utgiftsområde 10
Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp
för att öka resurserna till arbetsmarknadspolitiken.